

Länsstyrelsens i Göteborgs och Bohus
län resolution i nedan omförmälda
ärende. Given Göteborg i
landskansliet den 25 september 1967.

I en till länsstyrelsen den 23 oktober 1962 inkommen skrift har länsarkitekten i länet hemställt, att länsstyrelsen måtte till prövning upptaga frågan om fridlysning som naturpark av ön Härmanö (Härmanö Lilla och Härmanö Stora) jämte vissa närliggande öar och skär i Morlanda kommun med undantag av det område, för vilket byggnadsplan fastställts den 9 november 1951.

Genom resolution den 22 december 1962 har länsstyrelsen med stöd av 8 och 15 §§ naturskyddslagen den 21 november 1952, i avbidan på fridlysningsärendets slutliga avgörande, meddelat förbud mot att inom den del av Härmanö jämte vissa närliggande öar och skär i Morlanda kommun, som angivits å en till resolutionen hörande karta, utan länsstyrelsens tillstånd vidtaga vissa åtgärder bl.a, uppförande av byggnad.

Giltighetstiden för nämnda förbud, vilket ursprungligen gällde till den 22 december 1965 har genom länsstyrelsens resolution den 1 november 1965 med stöd av naturvårdslagen förlängts tills vidare intill dess annorlunda förordnades dock längst till den 1 november 1968.

Docenten Vilhelm Gillner har på länsstyrelsens uppdrag utfört inventering av "vegetation och flora" på Stora och Lilla Härmanö, innefattande synpunkter på vad som bör skyddas vid bebyggelseplanering för fritidsändamål.

På uppdrag av länsstyrelsen har lantmätarna O. Björkgren och Tore J. A. Pettersson verkställt utredning, avsedd att läggas till grund för beräkningen av glesbebyggelserättens omfattning å var och en av de olika fastigheterna inom det tilltänkta reservatet ävensom för beräkning av tomtpriset.

Med ledning av den verkställda utredningen har länsstyrelsen upptagit förhandlingar med markägarna, Efter långvariga förhandlingar, vilka skett i samråd med lantmätarna Pettersson och Björkgren, länsarkitekten i länet samt representanter för Morlanda kommun, har överenskommelser om respektive fastigheters förklarande såsom naturreservat, om reservatsföreskrifternas innehåll och om gottgörelse för intrång och värdeminskning, som reservatsföreskrifterna kan föranleda, träffats mellan länsstyrelsen och flertalet markägare.

Stiftelsen för västsvenska fritidsområden har träffat avtal med Johannes Olsson angående Härmanö 1¹⁷, 1¹⁸, 2¹⁰ och 2¹¹ samt med Bertil Svensson angående Härmanö 1²¹.

Avtal med ägaren till Härmanö 2³ föreligger ännu ej på grund av svårighet att nå vissa dödsbodelägare.

Överenskommelse om fridlysningen och ersättning för intrång och värdeminskning, som drabbar fastighet inom det tilltänkta reservatet, hade däremot icke kunnat träffas med ägarna till fastigheterna Härmanö Lilla 2², 2⁶, 2⁷, 2⁸, 2¹¹⁰, 2¹¹² och 2¹¹⁷. För ägarna till nämnda fastigheter har länsstyrelsen den 27 december 1966 därför utfärdat förelägganden att inom två månader från del fåendet inkomma med sådan erinran, som avses i 5 § naturvårdskungörelsen, och sådana anspråk, som avses i 32 § naturvårdslagen. Vidare har föreläggande, som avses i 5 § naturvårdskungörelsen, samma dag utfärdats för ägarna av fastigheterna 1²⁴⁻²⁷, 1³⁵, 1³⁹⁻⁴², 1⁴⁴⁻⁵⁷, samt Härmanö Lilla 2²⁵ och 2¹⁰⁶.

Av dem, som förelagts att inkomma med anspråk på ersättning eller fordra inlösen av fastighet, har följande inkommit med yrkanden, nämligen Tore O. Olssons dödsbo och Ann Sofi Procacci, såsom ägare till Härmanö Lilla 2² och 1/3 av 2⁷, Abba Fyrtornet AB, såsom ägare till Härmanö Lilla 2⁶, Anders Samuelsson, såsom ägare till hälften av Härmanö Lilla 2⁸, dödsboet efter J. A. Arvidsson, såsom ägare till Härmanö Lilla 2²⁵, disponenten Ansgar Orre, såsom ägare till Härmanö Lilla 2¹¹² och Ebba Mantzoni, såsom ägare till Härmanö Lilla 2¹¹⁷.

Av dem som förelagts att framställa erinringar jämlikt 5 § naturvårdskungörelsen har följande inkommit med erinringar, nämligen revisionssekreteraren Clas Göran Palmgren, såsom ägare till Härmanö Stora 1²⁷, och leg. läkaren Jan Ollers, såsom ägare till Härmanö Stora 1⁵⁰.

Härefter har ägare till 2/3 av Härmanö Lilla 2⁷, Per Valdemar Perssons dödsbo och Anders Petterssons dödsbo, ägaren till 3/8 av Härmanö Lilla 2⁸ Sofia Charlotta Olssons dödsbo, ägaren till 1/8 av Härmanö Lilla 2⁸, W. J. Olanders dödsbo, ägaren till Härmanö Lilla 2¹¹⁰, Olof Reland samt ägaren till 3/4 av Härmanö Lilla 2³ Rudolf österberg undertecknat överenskommelser med länsstyrelsen.

Yttranden i ärendet har inhämtats från Svenska naturskyddsföreningen, Statens naturvårdsverk, naturvårdsrådet i länet och Morlanda kommun.

Bebyggelsen på Härmanö är begränsad till öns insida och grupperar sig på Stora Härmanö i huvudsak kring några småbruk. Kreatursskötseln och dess behov av slåtter- och betesmark har skapat de landskapligt tilltalande ängslyckorna, som kännetecknar Stora Härmanö. En del av dem är skalgrusrika och ymnigt bevuxna med gullvivor. Ängarna hålles öppna framför allt genom betning. Där denna upphört märks en tendens till igenväxning, varför det är angeläget att åtgärder till motverkande av igenväxningen vidtages. Nakna hållmarker och hållmarkshedar dominerar stora delar av ön. Den sprickiga berggrunden har givit upphov till en mängd små vattensamlingar och kärrmarker med vita näckrosor, svärdsilja, ängsull m.fl. arter, vilka livar upp landskapet under blomningstid. Strandängarna vid Vadet samt mellan Snöppelyckan och Grindebacken är intressanta ur botanisk synpunkt samt äger ett landskapligt skönhetsvärde. Mot denna idylliska natur kontrasterar västsidans mäktiga klippstrand, som möter havet öppen och oskyddad. Båda naturtyperna förenas vid Härmanö huvud, där strandäng påträffas omväxlande med små sandstränder i en egenartad värld av småskär innanför Knapparna.

Landskapet livas försommartid av det rika fågellivet på närbelägna holmar och skär med bl.a. fiskmåsar, fisktärnor, strandkator och småskrake. Bland övriga fåglar å Härmanö förtjänar nämnas rödbena, tofsvipa, gravand, skärpiplärka, gulsparv, hämpling och orre. Å ön finns ett litet bestånd av rådjur, vilka är föremål för markägarnas särskilda omsorg.

Sammanfattningsvis kan fastslås att Härmanö äger stora landskapliga skönhetsvärden.

Härmanö har vidare ett flertal utmärkta badstränder samt goda fiskeplatser, vilka alltmer besöks av sportfiskare. Med den tilltagande fritidsbebyggelsen på Orust, särskilt inom området mellan Stocken och Hälleviksstrand samt med förbättrade vägförbindelser över Orust, kommer därför Härmanö inom en nära framtid att få allt större betydelse för det rörliga friluftslivet.

För bevarandet av Härmanös natur och för säkrandet av bad- och strövområden åt allmänheten förklarar länsstyrelsen med stöd av 7 § naturvårdslagen den del av Härmanö jämte vissa närliggande öar och skär, som å bifogade av lantmätaren O. Björkgren upprättade karta angivits faller helt eller delvis registerfastigheterna Härmanö Stora 1⁷, 1⁸, 1¹⁰⁻¹², 1¹⁴⁻¹⁸, 1²⁰⁻²⁷, 1²⁹⁻³³, 1³⁵, 1³⁷, 1³⁹⁻⁴², 1⁴⁴⁻⁵⁷ samt Härmanö Lilla 2², 2³, 2⁶⁻¹³, 2¹⁵, 2²⁵, 2¹⁰⁶, 2¹¹⁰⁻¹²⁰.

För reservatet meddelar länsstyrelsen följande föreskrifter.

A. Reservatföreskrifter angående förfogandet över fastighet.

Det är förbjudet

- 1) att uppföra byggnad med undantag av byggnader för jordbrukets behov samt byggnad, som avses i punkt 16 och 17,
- 2) att bedriva sten-, grus-, sand- eller skalgrustäkt såväl å land som inom varje fastighets vattenområde. För fastighets husbehov får dylik nyttighet tagas å plats som anvisas av den sakkunnige, som länsstyrelsen utser att biträda vid förvaltningen av reservatet
- 3) att i kommersiellt hänseende utnyttja marken för annat än åkerbruk, boskapsskötsel eller därmed jämförligt ändamål.
- 4) att anlägga för allmänheten avsedd campingplats, hamn eller brygga med undantag för under punkt 15 angivna anläggningar
- 5) att framdraga nya vägar annat än för jordbrukets behov eller till under punkt 17 avsedda fastigheter och tomtplatser.
- 6) att utan länsstyrelsens tillstånd framdraga ledning för telegraf eller telefon eller för överförande av elektrisk kraft, om ledningen erfordrar resande av mer än två stolpar.
- 7) att uppsätta stängsel annat än för jordbrukets behov. För att underlätta för allmänheten att passera dylikt stängsel, äger den som förordnats att förvalta naturreservatet i samråd med

vederbörande markägare eller brukare anordna över- eller genomgångar.

s) att vidtaga åtgärder, som kunna medföra förändring av vattenståndet i viken Vadet. Till skydd för fågellivet å strandängarna vid Vadet skall, om så skulle visa sig erforderligt, i samråd med markägaren stängsel få uppsättas till förhindrande av att allmänheten beträder ängarna under fåglarnas häckningstider.

9) att utdika eller fylla igen myrar och vattensamlingar.

10) att bedriva jakt så att viltbeståndet å öarna äventyras. Länsstyrelsen äger meddela de inskränkningar i jakträtten utöver jaktstadgans, som kan visa sig erforderliga för bibehållandet av viltstammarna, särskilt av rådjur och orre, ävensom låta vidtaga åtgärder för efterhållandet av vildminken.

11) att idka jakt efter rovfågel och korp.

12) att använda utsäde, betat med kvicksilverpreparat eller andra för fågellivet i farlighetsgrad jämförliga betningsmedel.

13) att så eller plantera barrträd.

Härutöver skall följande inskränkningar i förfoganderätten gälla:

14) Syftet med reservatet är - förutom att säkra bad- och strövområden åt allmänheten - att bevara öarnas landskapliga skönhetsvärden samt dess djur- och växtvärld. Därför skall strandängarna och ängslyckorna i fortsättningen bliva föremål för slätter eller betning av nötkreatur, varjämte de öppna hedmarkerna skola bibehållas i sitt nuvarande skick genom betning av nötkreatur. Betning med får kan i begränsad omfattning ske efter tillstånd av länsstyrelsen. Därest någon markägare ej längre skulle vilt vidmakthålla dessa brukningsformer skall den, som av länsstyrelsen förordnats att förvalta naturreservatet, äga för markägarens räkning genom utarrendering eller andra åtgärder ombesörja att dessa områdens karaktär bibehålles. De nuvarande gränserna mellan öppen mark och skogbevuxen mark skall i huvudsak bibehållas. Den som av länsstyrelsen förordnats att förvalta naturreservatet äger - I den mån markägare icke önskar vidtaga erforderlig gallring av skogsbestånd eller röjning av asp, vide eller annat sly, som hotar förändra landskapets karaktär - vidtaga sådana åtgärder.

Bestånden av havtorn (*Hippophaë rhamnoides*) och safsa (*Osmunda regalis*) skall skyddas.

15) Den som förordnats att förvalta naturreservatet, skall äga att dels till förhindrande av nedskräpning av de fridlysta områdena efter samråd med markägare uppsätta toaletter och uppsamlingskärl för papper och annat avfall dels ock likaledes efter samråd med markägare anlägga bryggor för betjänande av den besökande allmänheten.

16) Inom med "S" betecknat område å ovannämnda karta får efter vederbörligt byggnadslov uppföras sjöbodas och inom med "Bb" betecknat område å samma karta en bastubyggnad. För

uppförande å annan plats av sjöbod ävensom av brygga för enskilt bruk kräves medgivande av länsstyrelsen.

17) För fastigheterna Hermanö 1²⁴⁻²⁷, 1⁴⁰⁻⁴², 1⁴⁴⁻⁵⁷ ävensom för de tomtplatser och områden, som utmärkts med gröna begränsningslinjer å särskilt upprättad karta skall dock gälla endast de under punkterna 2, 4, 5, 6, 10 och 11 intagna föreskrifterna.

Därjämte skall för dessa fastigheter och områden gälla dels att de få inhägnas med av länsstyrelsen godkänt stängsel, dels ock att de som nu äro obebyggda få bebyggas med förutom erforderlig ekonomibyggnad ett enfamiljshus i ett våningsplan, och att å övriga endast får uppföras byggnad för att ersätta nedbrunnen eller eljest förstörd byggnad eller byggnad, som avses att rivas, ävensom byggnad för jordbrukets behov, allt efter länsstyrelsens medgivande och vederbörligt byggnadslov.

B, Reservatföreskrifter gällande den besökande allmänheten.

Det är förbjudet

att plocka blommor och gräva upp växter att medföra lös hund

att campa att göra upp eld

att skräpa ned med glas, plåt, plast, papper och annat avfall

att obehörigt framföra motorfordon.

C. Vård- och förvaltningsbestämmelser

Området skall förvaltas och vårdas av skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i samråd med Morlanda kommun. Härvid skall skogsvårdsstyrelsen biträdas av särskild av länsstyrelsen utsedd sakkunnig.

Reservatet bör så skötas att dess nuvarande karaktär i möjligaste mån bevaras.

Skogsvårdsstyrelsen skall ombestyras att reservatet hålles i ett städat och värdigt skick. När så befinns erforderligt skall uppsättas toalettanordningar och anordningar för uppsamling av skräp. Tömning av desamma och städning av stränderna skall ske regelbundet i erforderlig utsträckning. Skötseln av reservatet skall även innefatta erforderliga åtgärder för uppfyllande i görlig mån av det i punkt 11 angivna syftet med reservatet.

Reservatet skall utmärkas på följande sätt:

Skyltar, placerade å lättmetallstolpar av beskaffenhet, som avses i Statens naturvårdsnämnds anvisningar av den 8 januari 1965, skall uppsättas vid bryggor, badplatser och på andra lämpliga

platser inom reservatet samt vid de bryggor, som användes för överfart till reservatet från Orust. Skyltarna skall ha av länsstyrelsen godkänd text.

Klagan över detta beslut må föras hos Kungl. maj:t genom besvär, vilka vid äventyr av talans förlust skall ha inkommit till Kungl. Jordbruksdepartementet om enskild part är klagande inom tre veckor, och om klagan föres av menighet inom fem veckor från det klaganden fick del därav.

På länsstyrelsens vägnar:

Erik Axelson

Carl Wellander

